

Arne Bulie, *Kristiansands moderne byutvikling*, Om byplanleggingen og byens fysiske utvikling 1945-2010, Cappelen Damm 2018. 326 sider, ill. ISBN: 9788202566555

Med Arne Bulies bok har Kristiansands innbyggere fått en historisk skattkiste. Forfatteren har 40 års virke som arkitekt i Kristiansand bak seg, i den siste delen av yrkeskarrieren var han byens plan- og bygnings-sjef og sjefsarkitekt.

Boken gir en meget detaljert gjennomgang av byplanleggingen og den fysiske byutviklingen i Kristiansand 1945-2010. Dette er en forfatter som kjenner sitt stoff, dels fra et langt yrkesliv, dels fra omfattende kildestudier i Kristiansands byarkiv. Meg bekjent har ingen tidligere gitt en så grundig empirisk oversikt over byplanleggingen i noen annen norsk by. Deri ligger bokens definitive styrke. Bulie viser planene og de faktiske resultatene i kvartal for kvartal i sentrums-områdene. Tilsvarende gjøres også for de ulike drabantbyene eller forstedene. Han gir dessuten resymener av en del større byggesaker. Boken har

egne kapitler om trafikkplanleggingen i Kristiansand og om "Miljøbyen Kristiansand". Et underkapittel er viet fremveksten av regional planlegging. Boken viser også hvordan beslutningstagere og planleggere har tenkt omkring kulturminnevern, tilrettelegging av rekreasjonsområder, tilrettelegging for mennesker med funksjonshemming etc. Videre gir boken informasjon om menneskene som utførte det praktiske byplanarbeidet. Boken gir altså et rikt empirisk grunnlag for videre komparative undersøkelser av norsk byutvikling.

Bulie har vært sentral aktør i mange av planprosessene han beskriver. I boken er imidlertid egen person og egen innsats lite vektlagt. Dette gir teksten et sympatisk preg. Fremstillingen er nøktern og saksorientert.

Bulie kommer få steder med eksplisitte verdifulderinger eller synspunkter. Her finnes noen unntak, han skriver feks. at 1950- og 1960-tallets sanering av flere gamle kvarterer i sentrum var et feilgrep. Man kan ane et engasjement for kulturminnevern flere steder i teksten. Når det gjelder andre byplanmessige grep mener han at den – i sin tid svært så kontroversielle beslutningen – om å flytte sykehuset ut av sentrum var riktig. Denne anmelderen kunne ha ønsket seg at Bulie hadde markert egne standpunkter litt sterkere. Bulie er både tilskuer og deltaker (for å låne filosofen Hans Skjervheims begrepspar). I denne boken fremstår imidlertid Bulie primært som observatør eller kronikør og fortellerstilen er stor sett refererende. For mange lesere ville det nok også ha vært interessant om aktøren Bulie hadde kommet tydeligere

frem. Bulie har en unik innsikt i hva som har formet det moderne Kristiansand.

Det er minst tre grunner til at Kristiansands planleggingshistorie har mer enn lokal interesse. For det første er det en utbredt oppfatning – kanskje særlig blant arkitekter – at byplanleggingen i Kristiansand har vært meget vellykket. For det andre er Kristiansand en av de norske byene som har hatt aller raskest befolkningsvekst etter 1945. I de første tiårene etter krigen var den sågar landets hurtigst voksende by. Et relevant spørsmål er hvordan veksten påvirket byplanleggingen (og omvendt). Politisk sett har også Kristiansand skilt seg ut. Den er den eneste av de litt større norske byene hvor venstresiden aldri har hatt politisk flertall i bystyret. Byen har vært borgerlig styrt.

Bokens fremstilling er konsentrert om Kristiansand, den er i liten grad komparativ. Det fremgår flere steder at Bulie i all hovedsak mener at byplanleggingen i Kristiansand har vært vellykket, men han gjør ingen forsøk på systematiske sammenligninger med andre byer. Han gir en fyldig beskrivelse av hvordan den tidlige etterkrigstidens fysiske planlegging la til rette for økonomisk vekst og forbedring av sosiale forhold. Men han påviser også at Kristiansands planleggere ikke sto for noe ensidig eller enøyet vekstorientering. Byplanleggingen var et redskap i arbeidet for å skape et kvalitativt bedre samfunn. I dette inngikk vektlegging av blant annet estetiske hensyn og et engasjement for kulturminnevern.

Bulie viser at Kristiansands byplanleggere fikk meget sterkt politisk gjennomslag i

de første tiårene etter krigen. Byens politikere fulgte, nesten uten unntak, forslagene som byplanleggerne la frem. Hvis planleggerne foreslo at byggehøyden skulle være tre etasjer, ja så ble det tre etasjer, ikke fire eller fem. Det synes som om byplanleggere fikk sterkere innflytelse i Kristiansand enn i de fleste andre norske byer. Det kommunale engasjementet i den fysiske byutviklingen ser også ut til å ha vært mer omfattende enn mange andre steder. I Kristiansand var det i stor grad kommunen som laget planer for nye boligområder, ikke private utbyggere. Det var også kommunen som gjorde tomtene byggeklaare med opparbeidelse av vann, vei og kloakk. Dette sterke kommunale engasjementet vokste altså frem i en borgerlig styrt by, noe som ved første øyekast kan synes paradoksalt. Bulie drøfter imidlertid ikke det politiske grunnlaget for byutviklingen. Etter mitt skjønn hang byplanleggerens sterke posisjon sammen med minst tre forhold. Kristiansands byplansjef Erik Lorange (1950-1965) må ha hatt en betydelig karisma og ble allment oppfattet som faglig sterk. For det andre eide kommunen store tomtearealer. Dette bidro til at kommunen fikk erfaring med å utvikle nye boligområder. Når de første prosjektene syntes vellykket hadde man skapt et fundament for et videre sterkt kommunalt engasjement. For det tredje ønsket også borgerlige politikere å bruke kommunen som modernisator av bysamfunnet. Dette er også dokumentert fra andre sektorer, blant annet det kommunale havnevesenet og den kommunale

kraftutbyggingen. På lokalt plan i Kristiansand var dessuten de partipolitiske motsetningene små, alle partier var enige om viktigheten av å legge til rette for økonomisk vekst og å bidra til bedre sosiale forhold.

Ekspertveldet og vekstorienteringen tok imidlertid slutt, også i Kristiansand. Dette var naturligvis et allmenvestlig fenomen. Teknokratiet møtte økt motstand. Bulie nevner at kommunesammenslåingene i Kristiansandsregionen i 1965 førte til at man fikk økt politisk innflytelse over planprosessene. På dette feltet kunne det ha vært interessant å høre mer av Bulies personlige erfaringer. Hvor stort gjennomslag hadde byplanleggerne i Kristiansand i tiden etter 1970? Hvor lå den reelle makten over byutforming og hvordan endret dette seg over tid? Hvem var det som vant mer innflytelse over sektoren – bystyrets valgte representanter, private utbyggere og/eller ulike pressgrupper?

Boken er rikt illustrert, med et stort antall plantegninger, kart og fotografier. Plantegningene gir i seg selv interessante innblikk i fortidens planarbeid, tankemåter og vyer for byutviklingen. Boken er også ryddig disponert. Som oppslagsverk har boken riktignok to mangler: Innholdsfortegnelsen er meget grovmasket og det savnes et register; det er derfor ikke alltid helt lett å finne frem i boken. Men dette er småpirk; med Bulies flotte bok har vi fått et vesentlig tilskudd til vår viten både om Kristiansands byplanlegging og om Kristiansands allmenne historie etter 1945.